

MGR. JANA JANSOVÁ:
DÍLO KARLA WEINBRENNERA V KONTEXTU
ARCHITEKTURY POZDNÍHO HISTORISMU
DISERTAČNÍ PRÁCE
POSUDEK OPONENTA

Monografie autora bývá ideální volbou pro kvalifikační práce. Zvolený předmět výzkumu lze zpravidla uchopit v relativní úplnosti, vyjít ze soupisu díla, využít přirozené logiky biografie a vývoje tvorby, opřít se o dosavadní literaturu a osvědčené metodologické postupy. Tím ovšem není řečeno, že je to volba snadnosti. Téma předkládané disertační práce znamená volbu díla málo známého a ještě více to platí o osobnosti a životě jeho tvůrce, architekta Karla Weinbrennera. V nebohaté dosavadní literatuře mu byla pozornost věnována spíše jen sporadicky, především v souvislosti s kostelem Navštívení P. Marie v Poštorné, naposled brilantně zpracovaným v knize Aleše Filipa *Secesní chrámy na Moravě a ve Slezsku. Sakrální výtvarné umění kolem roku 1900* (Brno: Barrister & Principal – Národní památkový ústav, 2004, s. 95-98, 146-150.). Zájem o lednicko-valtický romantický krajinářský park posílil v souvislosti s jeho prohlášením za krajinnou památkovou zónu v roce 1992 a především se zapsáním na Seznam světového dědictví UNESCO o čtyři roky později. Soustředěním na konstitutivní vrstvu utváření krajiny a drobnou architekturu parku [viz např. nedávný soubor studií KRÁLOVÁ, Hana (ed.). *Joseph Hardtmuth: Architekt, vynálezce a podnikatel ve službách knížecí rodiny Liechtensteinů*. Praha: Národní technické muzeum, 2018.] zůstala poněkud ve stínu mladší časová vrstva, do níž Karl Weinbrenner přísluší, a stavební činnost v místech liechtensteinské domény k parku přilehlých. Až poslední monografie Lednicko-valtického areálu [ZATLOUKAL, Pavel (ed.) – KREJČIŘÍK, Přemysl – ZATLOUKAL, Ondřej. *Lednicko-valtický areál*. Praha: FOIBOS BOOKS, 2012.] zmiňuje konkrétně 14 Weinbrennerových staveb, dostaveb a rekonstrukčních zásahů a obecněji odkazuje ještě k dalším. Odtud lze stanovit první základní charakteristiku předložené práce: Kolegyně Jansová přichází s tématem svrchovaně aktuálním. Dozrál čas na monografie architektů, jejichž místo v dějinách architektury 19. století na našem území dosud nezpřesnil důkladný výzkum. Připomínám v této souvislosti alespoň výbornou monografii Bernharda Gruebera (VOSTŘELOVÁ, Věra. *Zkamenělá hudba: Tvorba architekta Bernharda Gruebera 1806–1882*. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2018.), k níž se ostatně doktorandka na s. 20 hlásí jako ke své metodologické inspiraci, a čerstvou monografii architektů Schmoranzů [ŠULC, Ivo – UHLÍK, Jan – UHLÍKOVÁ, Kristina (eds.). *František Schmoranz st. a rod Schmoranzů ze Slatiňan*. Praha: Artefactum, 2020.]

Výzkum architektury 19. století je paradoxně jednou z vůbec nejmladších specializací v rámci našeho oboru. Nějaký čas zela citelná cézura mezi umělecko-historickým bádáním o architektuře velkých slohových epoch a o architektuře 20. století,

dlouho ovlivňovaném sebelegitimizačním úsilím samotné moderní architektury. Modernistický odpor k historismu v architektuře 19. století nese také hlavní podíl na zpoždění, s nímž k jeho objektivnímu umělecko-historickému zkoumání přistoupily dějiny umění. Jeho historie není delší než polovina století a v našem prostředí nese výrazná specifika. Úvodní kapitola práce se s problematikou vyrovnává s dobrým porozuměním, navíc s výhodou právě z domácí perspektivy. Cením si tu jak autorčiny bezpečné erudice, tak detailně například jejího rozpoznání významu v mnohém průkopnické knihy Viktora Kotrby *Česká barokní gotika. Dílo Jana Santiniho-Aichla* (Praha: Academia, 1976). Nedlouhá historie specializace je v posledních desetiletích kompenzována narůstající dynamikou, s níž se rozvíjí. Znovu tu musím připomenout rozměr aktuálnosti předložené práce, ale zároveň další rozměr obtížnosti tématu: Výsledek, který dnes posuzujeme, je plodem dlouhodobého výzkumu a během těch let bylo věru na co nového reagovat, nejen na rychlé rozšiřování poznatkové báze, ale také na metodologické podněty. Rád konstatuji, že v práci neshledávám nejmenší stopy nepružnosti, zastarání či ulpění na překonaných schématech, dynamika práce odpovídá dynamice subdisciplíny.

Nejde jen o povinnost vůči vývoji historiografie architektury jako součásti dějin umění, ale odpovídá to také proměnnosti předmětu: Karl Weinbrenner nebyl architektem ustáleného, hotového profilu či lineárního stylového vývoje. Jeho pohyb mezi přísným a pozdním historismem a reflexí nastupující časné moderny je mnohotvárný, jeho stylový repertoár široký a pružnost, s níž reaguje na rozmanité zakázky, lze považovat za atribut výborného architekta. Před interpreta jeho díla to ale staví obtížné úkoly. Kolegyně Jansová se úspěšně vyrovnala jak s touto charakteristikou svého předmětu, tak s dalším úskalím: Karel Weinbrenner byl součástí liechtensteinské stavební kanceláře a její provoz vytvářel jednak velmi specifické podmínky jak pro profilaci architektů, tak pro chápání autorství. V úplnosti zpracovat například obsáhlý soubor plánů v Moravském zemském archivu přesahuje možnosti jednotlivého badatele a zpřesňování autorského podílu, rozpoznání využití starších plánů, podrobné studium jisté typizace některých stavebních typů a dalších horizontů bohaté stavební činnosti Liechtensteinů skýtá do budoucna ještě mnoho badatelských možností.

Disponovala-li autorka v jádrové umělecko-historické rovině své práce oporou v rychle se rozrůstající, ale stále poměrně chudé literatuře k architektuře 19. století, literatura k Weinbrennerovým stavebníkům a kontinuitě stavebních aktivit Liechtensteinů představovala problém opačný. V tomto ohledu musím ocenit jistotu, s níž se kolegyně Jansová pohybuje v české a zejména německé literatuře několika oborů, věnované významnému rodu a politickému, hospodářskému a kulturnímu kontextu jeho působení.

Stejně tak musím ocenit další složky heuristické práce, která podkládá výslednou monografii. Úsilí o rekonstrukci Weinbrennerova životopisu naráželo na četné bariéry a zdá se, že možnosti byly beze zbytku vyčerpány. Verifikovala to ostatně i autorčina spolupráce se zahraniční skupinou weinbrennerovských soukromých badatelů. Autorka také splnila podstatnou povinnost: Pořádila v daných možnostech úplný soupis architektonického díla Karla Weinbrennera a všechny stavby dokumentovala a analyzovala in situ. Dlouhodobý systematický terénní výzkum ji vybavil tím, co je

pro zpracování dobré monografie nezbytné: Stala se znalcem Weinbrennerova díla. Odtud pak mohly vycházet bezpečné srovnávací analýzy, které jí otevřely rozpoznání vnitřních vývojových linií v díle, jež to ze své podstaty nikterak nenabízí. Výsledkem je i rozpoznání prvků, které skládají příznačný Weinbrennerův rukopis. Jeho stanovení vytváří mimořádně cenný instrument pro další bádání, jež se bude muset pro další atribuce opřít jen o formální analýzu.

Analýza celku Weinbrennerova díla jasně ukázala, že jeho těžiště představují sakrální stavby. Soustředění na ně také dobře osvětlilo stylový vývoj v letech Weinbrennerovy tvůrčí aktivity. Rozumím, proč autorka nakonec před zpracováním celého Weinbrennerova díla do podoby katalogu dala přednost soustředění právě na sakrální architekturu. Celek Weinbrennerova díla ostatně dostatečně plasticky přibližuje vedle textu dobře typologicky uspořádaná obrazová příloha. Po celý profesní život se zabývám problematikou obrazového zprostředkování architektury a umím si tedy představit, jaké kvantum odborné práce je za bohatstvím soustředěné obrazové dokumentace. Nejde ale jen o kvantitativní charakteristiku. Vizualní složka předložené práce se velmi podstatnou měrou podílí na její hodnotě.

Povšiml jsem si, že na s. 213 chybí za poslední větou textu tečka. Předpokládám, že jde o přehlédnutí, ale zároveň mě těší, že mohu pochopit absenci této závěrečné tečky jako akt symbolický: Disertační práce kolegyně Mgr. Jany Jansové je důkladně a s příkladnou badatelskou poctivostí zpracovanou první monografií architekta Karla Weinbrennera. Nečiní si ale (a ani by si činit nemohla) nároky na definitivnost. Sama doktorandka základní důvody formuluje s dostatečnou přesvědčivostí: Nelze samozřejmě vyloučit, že obraz Weinbrennerova díla a jeho autorský profil doplní poznatky, vytěžené z dosud nezpracovaných archivních fondů. Podstatnější je ale dynamika, s níž dnes postupuje výzkum architektury 19. století. Na to, jak mladá je tato subdisciplína našeho oboru, jsem už výše poukázal. Každý pohyb poznání a interpretace kontextů historismu 19. století posouvá i interpretační rámec Weinbrennerova architektonického díla a může ještě, byť zřejmě nijak radikálně, měnit i hodnotové souřadnice jeho místa v dobové stavební produkci. Rozpoznání posunu vyžaduje etalon a jsem přesvědčen, že ten v případě Karla Weinbrennera stanovila monografie zpracovaná kolegyní Jansovou v dobré harmonii stability nekomplikuující zároveň očekávatelný další vývoj.

Disertační práci Mgr. Jany Jansové *Dílo Karla Weinbrennera v kontextu architektury pozdního historismu* jako zralou, důkladným terénním a archivním výzkumem fundovanou, teoreticky a metodologicky promyšlenou, logicky vystavěnou a kultivovaně napsanou monografií architekta, jehož kvalita a význam jsou právě touto prací přesvědčivě stanoveny, **plně doporučuji k obhajobě.**